

Daisy og søgning på AO

Michael Dupont

550
 den Tid, Dødt kan være et Ligt.
 Nogen som er vist, at Dødt er en
 Lygts af Tilhøring af en del af
 1850 beholdt bestemmelse 50000. for de
 Nogen bemærke dog, at der i hant
 for de af hant Dødt, men hant
 Lygts og de for de Skiftet i hant
 for de hant for et senere hant
 Nogen søger den og Lygts og de
 uden at være hant; hant de
 hant af hant Lygts og de, hant
 i hant hant hant
 1 hant Lygts og de hant
 2 hant hant hant
 1 hant hant
 1 hant hant
 3 hant hant hant
 1 hant (hant hant)
 hant 10
 Til hant hant hant hant
 Skiftet hant hant hant
 hant hant hant hant hant
 de hant hant af hant
 hant hant hant; hant hant
 hant hant hant hant hant
 hant hant hant hant hant
 hant hant hant hant hant
 hant hant hant hant hant
 hant hant hant hant hant

Optegnelse over

Signatur og Numerus Navn med Afskrift af Gælds, Brev o. s. v.	Antal af Indskrifter (A.), Personer af Brevs, + Personer af Indskrifter.	Sædvanlige Brev, der er af hant Brevs, og Brevs.
2 en fund 9	1	Christof Hent
4	2	hant hant
5 en fund 5	1	hant hant
	2	hant hant
	3	hant hant
	4	hant hant
	5	hant hant
	6	hant hant
	7	hant hant
	8	hant hant
6 en fund 6	1	hant hant
	2	hant hant
	3	hant hant
	4	hant hant
7 en fund 7	1	hant hant
	2	hant hant
	3	hant hant
	4	hant hant
	5	hant hant
	6	hant hant
8 en fund 8	1	hant hant

Copy

Nr.	Indskrifter Navn, Ant. af Gælds og Brevs.	Antal af Brevs, Ant. af Indskrifter og Brevs.
1	1839 Ungkar Jørgen Larsen Jørgensen af Brokholm (13 hnt)	Lige Ellen Lassen af Brokholm (18 hnt)
2	Ungkar Frank Fabrikant hant hant hant hant af Brokholm (24 hnt)	Lige Ellen Jørgensen af Brokholm (23 hnt)
3	Ungkar Carl Frederik hant hant hant hant af Brokholm (24 hnt)	Lige Ellen Jørgensen af Brokholm (24 hnt)
4	Ungkar hant hant hant hant af Brokholm (27 hnt)	Lige Ellen Jørgensen af Brokholm (28 hnt)
5	hant hant hant hant af Brokholm (23 hnt)	Lige Ellen Jørgensen af Brokholm (23 hnt)
1840	Ungkar hant hant hant hant af Brokholm (25 hnt)	Lige Ellen Jørgensen af Brokholm (25 hnt)
6	Ungkar hant hant hant hant af Brokholm (29 hnt)	Lige Ellen Jørgensen af Brokholm (31 hnt)
7	Ungkar hant hant hant hant af Brokholm (26 hnt)	Lige Ellen Jørgensen af Brokholm (28 hnt)
8	Ungkar hant hant hant hant af Brokholm (26 hnt)	Lige Ellen Jørgensen af Brokholm (27 hnt)

Hvad kan vi nå?

- Hvordan du finder frem til det rigtige arkivalie
- Det store problem: Hvad hedder myndigheden
- Daisy
- Arkivalieronline
- Opgave om skifter
- (Opgave om faderskabssager)

Hvordan du finder det rigtige arkivalie

- Vigtigt, før du søger i Daisy eller Arkivalieronline
- Arkivhåndbøger
- Skal have en idé om, hvad du vil finde
- Læs om det (grundighed sparer dig på længere sigt!)

Arkivhåndbøger

- Jytte Skaaning og Bente Klercke Rasmussen: *Find din slægt – og gør den levende*, div. udgaver
- Albert Fabritius og Harald Hatt: *Haandbog i Slægtsforskning*, div. udgaver
- Hans H. Worsøe: *Politikens håndbog i slægtshistorie*, div. udgaver
- *Kilder til dansk forvaltningshistorie*, bind 1-5

Proveniensprincippet

- Myndighedernes orden bevares
- Arkivalier arkiveres efter proveniens
- Skal forstå administrationen og myndighederne
- Arkivalier kaldes sjældent det, man leder efter

Hold øje med

- Hvilken myndighedstype, der behandler sagerne (amt, politi, kommune, sogn osv.)
- Hvad arkivaliet ofte kaldes (journalsag, skifteprotokol, straffeakt osv.)
- Disse to oplysninger skal bruges i Daisy og Arkivalieronline

Det store problem: Hvad hedder myndigheden?

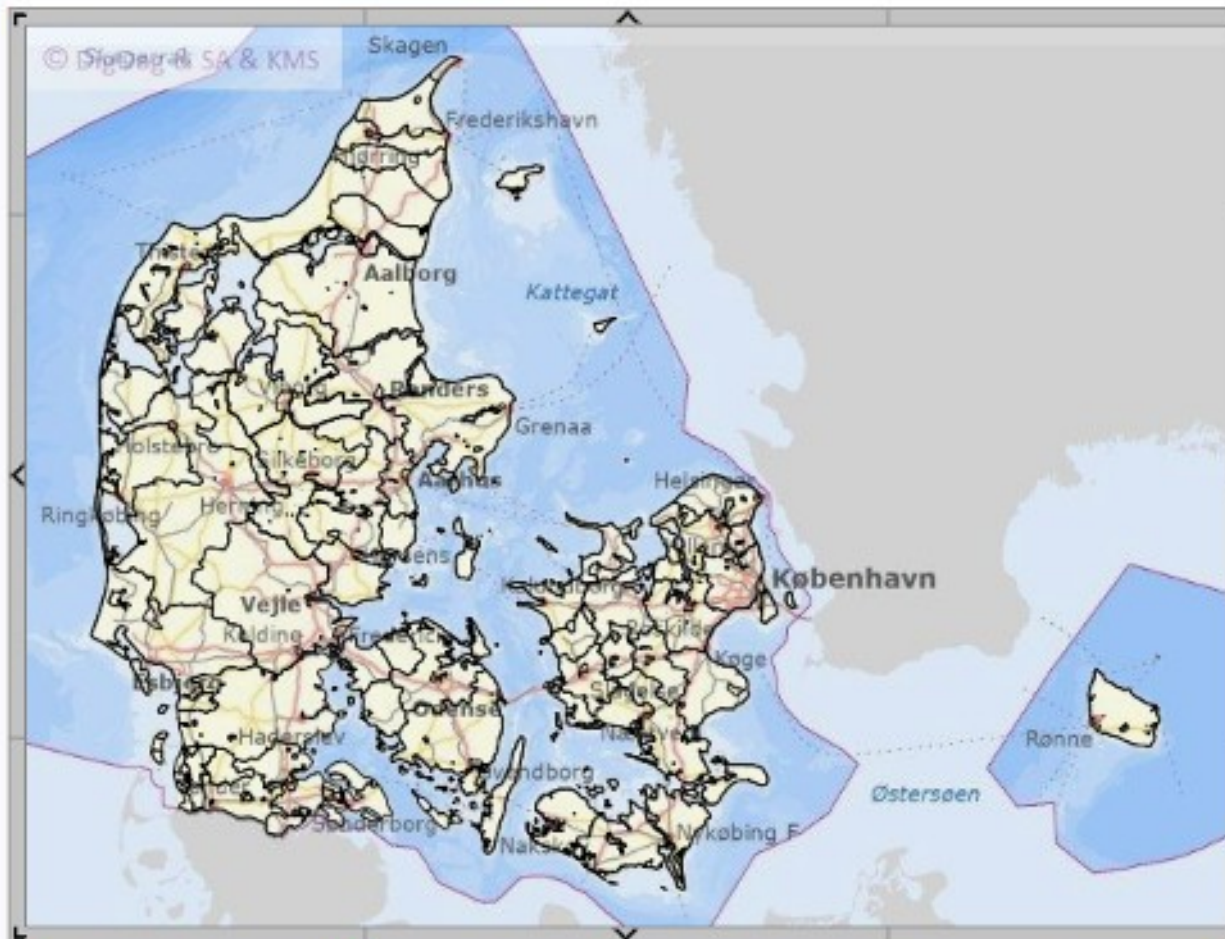
- DIGDAG
- Digitalt atlas over Danmarks historisk-administrative geografi
- "Nøglen" til Rigsarkivets samlinger
- Kan vælge år + myndighedstype og se myndighedens omfang og navn på den tid
- Skal bruge oplysningen om myndighed, når du skal søge i AO og Daisy

Tid: 1750 10 01

Administrativ inddeling:

- Kommunalt
- Amtslig/regional
- Kirkelig
- Retslig
- Geografisk
- Politivæsen
- Øvrige

Der vises administrativ inddeling: Amtslig/regional

1700

1750

1800

1900

2000

Daisy

- Dansk Arkivalie InformationsSystem
- Rigsarkivets arkivdatabase – en elektronisk arkivregistratur
- Findes: https://www.sa.dk/daisy/daisy_forside
- Henviser både til
  - originale arkivalier, der skal bestilles frem
  - scannede arkivalier, der kan ses i Arkivalieronline
- Daisy er den sikre indgang!

Første skridt: Opret en brugerprofil

- Findes: <https://www.sa.dk/daisy/auth/registration>

Ny bruger

- › Offentlig myndighed eller privat arkivskaber: [Opret låner](#)
- › Bruger uden e-mail-adresse: [læs her](#)
- › **Opret en brugerprofil herunder, så du kan bestille arkivalier hos Rigsarkivet.**

Personoplysninger

Felter markeret med en rød stjerne * skal udfyldes.

E-mail*

Adgangskode*

Skal indeholde mindst 6 tegn

Gentag adgangskode*

Navn*

Firma

Mærkelige ord

- Arkivskaber = Den, der har skabt arkivet (fx Helsingør Byfoged, Odense Amt, Glostrup Sogn, Mogens Glistrup)
- Arkivserie = Det, arkivaliet bliver kaldt (fx journalsag, skifteprotokol, straffeakt)

MINE BRUGERSIDER

Log ind

Ny bruger?

SØG OG BESTIL

➤ [Søg efter arkivalier](#)

HJÆLP TIL SØG OG BESTIL

Om arkivalierne

Sådan søger du

Sådan bestiller du

Tips til søgning

Ordforklaring

Andre søgemuligheder

INFORMATION

Privatlivspolitik

Cookiepolitik

Tilgængelighedserklæring

🔊 Læs højt 🖨️ Print

Søg i arkivaliesamlingerne

Arkivskaber eller arkivserie: ?

Arkivskaber: ?

Arkivserie: ?

Periode: - ?

Søg i Daisy

Her kan du:

- **Søge** efter arkivalier og få vist information om dem.
- **Bestille** arkivalier til brug på en læsesal.
- **Se** indscannede arkivalier online.

Indscannede arkivalier kan ikke bestilles til brug på læsesal.

Udfyld søgefelter

- Udfyld arkivskaber + Periode
- Udfyld arkivskaber + Arkivserie + Periode

- Pas på, du ikke begrænser din søgning
- Er du ikke vant til at bruge Daisy, så nøjes med arkivskaber + periode

Eksempel på søgning

Arkivskaber eller arkivserie: ?

Arkivskaber: ?

Arkivserie: ?

Periode: - ?

Søg i Daisy

Udpeg det rigtige resultat

- Når du trykker på "Søg i Daisy", får du en liste over de arkivskabere, der indeholder de ord, du har søgt efter
- Hvis du kun søger på arkivskabere, får du kun vist arkivskabere
- Udpeg det rigtige resultat
- Lad dig ikke forvirre af en lang resultatliste, men led efter den myndighed, du fandt i DIGDAG

Arkivskaber eller arkivserie: ?

Arkivskaber: ?

Arkivserie: ?

Periode: - ?

Søg i Daisy

Der blev fundet **4** poster.

Side **1** af 1.

Fra ?	Til	Arkivskaber ?	Arkivserie ?
1889	1957	Den Overordentlige Sundhedskommission for Københavns Amts Søndre Birk	vis arkivserier
1889	1957	Epidemikommissionen for Københavns Amts Søndre Birk	vis arkivserier
1858	1953	Forligskommissionen for Københavns Amts Nordre og Søndre Birk samt Amager Birk	vis arkivserier
1888	1919	Københavns Amts Søndre Birk (2)	vis arkivserier

Vis arkivserier

- Vis arkivserier = Åben registraturen
- Får vist en liste over de arkivalier, der findes i det pågældende arkiv
- Kun de arkivalier, der dækker den periode, der er søgt efter
- Alfabetisk eller kronologisk ordnet
- Brug evt. browserens søgefunktion (fx Ctrl + F)

Arkivskaber:

Københavns Amts Søndre Birk (2)

Fra	Til	Officielle navne
1888	1919	Københavns Amts Søndre Birk (2)

Læs mere om [arkivskaber](#)

Antal arkivserier i perioden: **115**

Antal arkivserier i alt: 152

Fra	Til	Arkivserier
1888	1916	Anmeldelser til handelsregister
1865	1920	Antegnelser til skiftedesignationer
1621	1966	Arkivregistratur, Retsbetjente Gl. Københavns Amt
1889	1919	Auktionsdokumenter
1888	1935	Auktionsprotokol
1887	1949	Bestillingsmænd
1890	1919	Civil sageliste
1888	1956	Dombog for straffe- og politisager
1888	1956	Dombog, Straffesager
1888	1917	Domprotokoller for civile sager
1888	1956	Domprotokoller for politi- og justitssager
1888	1921	Dødsanmeldelsesprotokol
1832	1934	Eksekutorboer
1832	1934	Ekstraordinære boer
1888	1919	Ekstraretsprotokol
1888	1919	Eggedokumenter

Vælg arkivaliet

- Find den arkivserie (arkivalie), du skal bruge, og klik på det
- På næste side får du oplysninger om arkivserien (arkivskaber(e), andre navne, samt medietype)
- Hvis det findes i AO, er der et direkte link
- Hvis det findes i AO, kan du ikke bestille det i original

Arkivseriens indholdsoversigt

Arkivserien

Arkivserie:	Skifteprotokol (1888 - 1922)
Arkivskabere:	Københavns Amts Søndre Birk (2) (1888-1919) , Retten i Københavns Amts Søndre Birk, Skifteretten (1919-1922)
Arkivseriens navn:	Skifteprotokol (Officielt)
Arkivseriens datering:	Dannelse: 1888 - 1922

Dele af arkivserien er scannet.

Den scannede del af arkivserien kan du læse online. Denne del kan derfor ikke bestilles til brug på læsesal. Den del af arkivserien, der ikke er scannet, kan du bestille til brug på læsesal. Der kan dog være visse udlånsbegrænsninger.

Indholdsoversigt

Medietype:	Arkivinstitution:	Arkivseriens indhold:
Original, Papir m.m.	Rigsarkivet	Vis indhold
Brugskopi, Mikrofilm 35 mm	Rigsarkivet	Vis indhold
Kopi, Scannet	Arkivalieronline	Læs arkivaliet

Arkivserien

Arkivserie:	Skifteprotokol (1888 - 1922)
Arkivskabere:	Københavns Amts Søndre Birk (2) (1888-1919) , Retten i Københavns Amts Søndre Birk, Skifteretten (1919-1922)
Arkivseriens navn:	Skifteprotokol (Officielt)
Arkivseriens datering:	Dannelse: 1888 - 1922
Pakkeindhold beskrives med:	dato (år, måned, dag)

Arkivseriens pakker

Pakkenr.	Indhold fra	Indhold til	Bestilling
1	1888 6 16	1893 11 27	Læs arkivaliet
2	1893 11 27	1897 11 26	Start bestilling
3	1897 11 18	1902 11 10	Start bestilling
4	1902 11 15	1908 2 24	Læs arkivaliet
5	1908 2 8	1911 10 31	Læs arkivaliet
6	1911 11 3	1917 4 4	Læs arkivaliet

Bestilling af arkivalier

- Tryk på "Start bestilling"
- Skal være logget ind

Bestilling

Indtast bestillingsoplysninger ▶ Vælg læsesal, lånedato mv.	Kvittering Se/print kvitteringen for din bestilling

Pakkens indhold:

Arkivserie:	Skifteprotokol (1888 - 1922)
Arkivskaber:	Københavns Amts Søndre Birk (2)
Arkivinstitution:	Rigsarkivet
Medietype:	Original, Papir m.m.
Beskrivelse fra/til:	dato (år, måned, dag)
Indhold fra:	1893 11 27
Indhold til:	1897 11 26
Pakkens Nr:	2

Indtast bestillingsoplysninger

Vælg læsesal *	Ønsket første benyttelsesdato *
R/A, Kalvebod Brygge	01-03-2024

”Mine bestillinger”

- Holder styr på dine bestillinger
  - Klar til benyttelse
  - Bestillinger under behandling
  - Lånetid udløbet
- Får en automatisk mail, når det bestilte arkivalie er klar
- Vent med at tage på læsesalen, til mailen kommer
- Kan låne 15 stk. pr. dag (10 stk. ved fjernlån)
- Lånetid er 15/30 dage (90/60 dage ved forlængelse)

Arkivalieronline

- Arkivalieronline (AO) = Rigsarkivets scannede arkivalier
- Findes: <https://www.rigsarkivet.dk/arkivalieronline/>
- AO er en indgang til de digitaliserede arkivalier, der findes i Daisy
- AO og Daisy er direkte knyttet sammen
- Alt, der findes i AO, findes også i Daisy

Udfordringer

- Skal overskueliggøre mange arkivalier
- Arkivalier gemmer sig i Daisy, men synliggøres i AO
- Men AO kan godt være lidt uoverskuelig!

Mest benyttede temaer

Kirkebøger

Fødsel, konfirmation, vielse og begravelse. Se kirkebøger fra Danmark, oversølske menigheder og borgerlige vielser.

Folketællinger

Hvem boede på adressen? Se Folketællinger fra Danmark, den danske koloni i Vestindien og tyske folketællingskort.

Lægdsruller

Mænd, der kunne udskrives til militærtjeneste. Se lægdsruller og søruller fra Danmark og navnelister fra preussiske myndigheder.

Skifter

Opgørelser over en afdød persons ejendele, værdier og arvinger. Se skiftearkivaler fra hele landet.

Temaer A-K

Centraladministratio- nen

Danske og Tyske Kancelli, Rentekammeret, ministerier, repræsentationer i udlandet, Kongehuset, kort og tegninger og DSB.

→

Fængsler og forbedringsvæsen

Indsat i arresten, forbedringshus eller straffeanstalt. Se arrest- og fangeprotokoller, navnelister, stambøger og fotos.

→

Gejstligheden

Skifter for præster, arkiver fra sogne og pastorater, kommunionprotokoller og sager fra

Ejendomme

Dokumentation om huse og grunde. Se tingbøger, brandforsikringsprotokoller, matrikler og realregistre til skøde- og panteprotokoller.

→

Færøerne

Folketællinger samt regnskaber og sager om færøske forhold fra den danske centraladministration.

→

Godser

Godsarkiver og ryttergodser. Se skiftemateriale, retssager, udskrivningsvæsen og fæstebreve.

Folketællinger

Hvem boede på adressen? Se Folketællinger fra Danmark, den danske koloni i Vestindien og tyske folketællingskort.

→

Fæstevæsen

Oplysninger om fæstebonden, hartkornets størrelse og vurdering af ejendommen. Se fæsteprotokoller og fæstebreve.

→

Grønland

Folketællinger, regnskaber og sager om grønlandske forhold og handlen. Fx skibsjournaler,

Opgaver

Opgave om skifter

- 1. del
  - Læs de uddelte sider om skifter
  - Hvad er myndighedstyperne?
  - Hvad kaldes arkivalierne?
- 2. del
  - Find et skifte

Hvis arvingerne var umyndige, kunne arven indstætes i overformynderiet (se afsnit 12.11.), hvorfra den først kunne tilbagebetales, når arvingen blev myndig eller (indtil 1857) blev gift med en fuldmyndig mand. Vær også opmærksom på, at hvis der kun var umyndige arvinger, kunne alle afdødes ejendele - løsøre og fast ejendom - sælges på auktion, da rede penge var lettere for overformynderiet at besyre. En anden mulighed var, at arven blev stående i dødsboet som en hæftelse på ejendommen. Skifternes afslutning indeholdt ofte bestemmelser om, at den efterlevende ægtefælle forpligtede sig til at give de umyndige børn en kristelig opdragelse, samt føde og klæder. Drengene blev ofte lovet et "frit bryllup", ligesom der kunne være bestemmelser om, at børnene skulle have nærmere bestemte møbler og effekter samt afdødes tøj.

- Hvis boets udgifter var større end indtægterne, var boet fallit (dvs. insolvent), og der var flere muligheder for skiftets slutning:
  - Hvis kreditorerne (typisk godsejeren) helt eller delvist eftergav gælden, kunne den efterlevende ægtefælle overtage boet mod senere at betale gælden helt eller delvist.
  - En anden mulighed var, at boets ejendele - både løsøre og fast ejendom - blev solgt på auktion (se afsnit 12.12.). Når auktionen var afholdt, blev boet gjort op igen. Hvis der nu var overskud, blev dette fordelt til arvingerne efter ovenstående regler, men hvis der stadig var underskud, blev de indkomne penge fordelt til kreditorerne, således at Kongen først fik sine penge (f.eks. skatter), herefter herskabet (hvis det var en fester), afdødes begravelse og til sidst - i forhold til hvor meget de havde til gode - de øvrige kreditorer, så længe pengene rakte.

Alle skifter sluttede med, at de tilstedeværende skrev under på det passerende. Her finder du således underskrifter for: skifteforvalteren, vittighedsvidnerne eller vurderingsmændene, enkemanden eller onken med lavværge, og arvingerne med evt. værget og kuratoren. Af underskrifterne kan du se, om de selv kunne skrive, om de nøjedes med at skrive deres initialer (AJS = Anders Jesen, MHD = Maron HansDotter), eller om de fik hjælp. Hjælpen blev angivet enten som "med ført Pen" (m.f.P.) eller "med påholden Pen" (m.p.P.).

Når skiftehåndlingen var slut, blev der udfærdiges et skiftsbrev, dvs. en afskrift af hele skifteforretningen. Hver arving fik desuden en lodseddel eller boslod, så denne over for træfjernmand kunne bevise sin ret til arven.

12.3. Arkivalierne

De ældste skifter finder du i retsbetjentenes gamle tingbøger, men Danske Lov fra 1683 påbød, at der skulle føres særskilte skifteprotokoller med kopi af de udstedte skiftsbreve. For godsernes vedkommende var det dog først i 1719, at der kom krav om særskilte skifteprotokoller. Efterhånden som skiftevesenets blev udviklet, indførtes også andre protokoller. Du skal være opmærksom på, at alle arkivalier vedrørende skiftevesenet skal afleveres til landsarkiverne, og at materialet skal være mindst 50 år gammelt, før du må se det.

12.3.1. Dødsanmeldelsesprotokoller

I 1792 indførtes, som tidligere nævnt, en arveafgift. Det blev i den forbindelse påbudt, at alle dødsfald skulle anmeldes til skiftemyndigheden. I begyndelsen blev anmeldelserne indført i skifteprotokollen, men efterhånden anlagde de fleste myndigheder en særlig dødsanmeldelsesprotokol, der blev ført kronologisk.

I dødsanmeldelsesprotokollerne får du oplysning om afdødes navn, dødsdato, bopæl, ægteskabelig stilling, erhverv, arvingerne, og hvem der anmeldte dødsfaldet. Endelig får du oplysning, om hvorvidt der blev afholdt ordinært eller ekstraordinært skifte, om den efterlevende hersad i uskiftet bo, om der var testamente og meget mere. Hvis der står EI, betyder det, at afdøde Ejede Intet, og derfor blev der ikke afholdt skifte. Det samme gælder, når der står, at boet blev udlagt til dækning af begravelsesomkostningerne.

Fra dødsanmeldelsesprotokollerne får du en henvisning til, hvor skifterne er indført i skifte- og registreringsprotokollerne, og evt. hvilket sagsnummer skiftet havde. Du bør derfor altid først finde dødsfaldet i dødsanmeldelsesprotokollen, der efter retsreformen i 1919 blev omdøbt til skiftesaglistene.

For Københavns vedkommende skal du være klar over, at befolkningen i perioden 1771-1863 var inddelt i ni rangklasser, og at der var forskellige protokoller for hver klasse. De dødsfald, der medførte et offentligt skifte, blev nævnt i den respektive rangklassens forseglingsprotokol, mens de dødsfald, der ikke medførte offentligt skifte, blev indført i de såkaldte hvidebøger (der blev kaldt således, fordi de havde hvid indbinding). I hvidebøgerne kan du derfor både finde dem, der var så fattige, at der ikke var noget at skifte, og dem, hvis skifter blev behandlet af ekstraordinære skifteforvaltere, dvs. samfrænder, kommissariater og eksekutorer. Også dødsanmeldelser for dem, hvis ægtefælle sad i uskiftet bo, og dem, hvis arvinger overtog dødsboet til privat skiftebehandling, findes i hvidebøgerne. På Landsarkivet for Sjælland, Lolland-Falster og Bornholm kan du på læsesalen finde registre til både forseglingsprotokollerne og hvidebøgerne.

12.3.2. Registreringsprotokoller

De større skiftemyndigheder indførte ofte i løbet af 1800-tallet særlige registreringsprotokoller, hvori registreringen af afdødes efterladenskaber blev indført. Vær opmærksom på, at sognefogederne på landet kunne have deres egne registreringsprotokoller. Disse findes nu i retsbetjentarkiverne. Hvis der ikke findes særskilte registreringsprotokoller, er registreringen indført i skifteprotokollen.

12.3.3. Skifteprotokoller

I skifteprotokollerne blev selve skifteforretningerne indført i kronologisk orden, men vær opmærksom på, at protokollerne er meget forskellige. Ved de mindre skiftemyndigheder finder du både dødsanmeldelser, registreringer og selve skiftedelingen i samme protokol - skifteprotokollen - men ved de større skiftemyndigheder blev bodelingen behandlet i flere protokoller, de såkaldte dødsanmeldelses-, registrerings- og skifteprotokoller.

De første skifteprotokoller var ofte mangelfuldte, men i 1790 kom der en forordning, der indskærpede, at alle skifter skulle indføres i skifteprotokollen under bobehandlingen. Protokollen skulle autoriseres og revideres af amtmanden samt forsynes med navneregistre. Desuden skulle alle skiftemyndigheder hvert år indsende en fortegnelse over afsluttede og uafsluttede skifter (skiftedesignationer) til amtmanden (se afsnit 12.6.1).

Disse navneregistre, der enten kan være i særskilte protokoller eller i et særligt afsnit af selve skifteprotokollen, er en god hjælp, når du skal finde skifterne. For at lette brugen af skifteprotokollerne har flere landsarkiver opstillet kopier af navneregistrene på læsesalene. Hvis ikke myndigheden selv har ført et register, kan landsarkiverne have udarbejdet navneregistre, som også står på læsesalene. Spørg ved læsesalsvægten.

Du skal desuden være opmærksom på, at mange slægts- og lokalhistorikere har udarbejdet nye registre - ofte med korte uddrag af skifternes navnestof - til mange skifteprotokoller. Disse registre kan enten være udgivet i bogform (se litteraturlisten) eller gjort søgbare via Internettet, men der er ikke nogen bestemt hjemmeside, hvor du kan søge i alle skifteregistrene. Til gengæld ligger registrene på indtasterens private hjemmeside eller på de slægtshistoriske foreningers hjemmesider. I litteraturlisten kan du finde adresserne på nogle af disse.

12.3.4. Dokumenter til skifteprotokoller

I dokumenterne til skifteprotokollerne kan du finde bilag, der blev brugt ved skifteforretningen. Det kan være regninger for medicin og begravelse, fuldmagter, arveafkald, aftægtskontrakter, testamenter, avisannoncer etc. I nogle tilfælde er bilagene ikke nævnt i skifteprotokollen, så dokumenterne kan gemme en uventet guldgrube af oplysninger. Du skal derfor altid kontrollere, hvad der findes af dokumenter.

12.3.5. Konkursboer

De lokale skiftemyndigheder behandlede ikke kun skifter, men også **konkurs**. Der var to former for konkurs: **frivillige ophudsboer** og **tvungne fallitter**. Ved flere skiftemyndigheder er dokumenterne i konkursager skilt ud i særlige pakker. Dokumenterne kan indeholde mange oplysninger af slægts- og erhvervshistorisk betydning f.eks. lister over kreditorer, opgørelser over varelagre, obligationer, pantebrev osv. Ofte blev ejendelene solgt på auktion, og så kan du finde flere oplysninger i auktionsprotokollerne og -dokumenterne (se afsnit 12.12.).

Du skal være opmærksom på, at konkurs efter handlende, fabrikant og skibsredere i København efter 1872 blev behandlet af **Sø- og handelsrettens** skifteretsafdeling, hvis arkiv ligger på Landsarkivet for Sjælland, Lolland-Falster og Bornholm.

Vær opmærksom på, at også konkursboer efter slægtninge, naboer og forretningsforbindelser kan have interesse, da dine forfædre kan have haft penge til gode i boet.

12.3.6. Andet materiale

I skiftemyndighedernes arkiver kan du finde meget andet materiale bl.a. regnskaber over afsluttede boer, kuratorbeskikkelser og værgemålsprotokoller.

12.4. Her finder du skifterne

Før du begynder at lede efter skifterne, skal du vide, hvem der havde den ordinære **skiftemyndighed** (**skiftejurisdiktion** - dvs. skifteretsområde - som afdøde hørte til). Skiftetværet er det område, hvor du markerer mest til det stadsopdelte samfund, da skiftemyndigheden indtil 1849 var forskellig alt efter den stilling, man havde. For at finde den rigtige skiftemyndighed skal du vide følgende:

- Afdødes navn.
- Omrentlig dødsdag og -årstal.
- Dødsstedet (afdødes bopæl).
- Afdødes erhverv (hustru og børn fulgte mandens erhverv).

Når du har besvaret disse fire spørgsmål, kan du se, hvor du kan finde skifterne i akernet nedenfor.

Landsdistrikterne:

Bøboere på afvejerynd: I rustsædder (grove og barner) Godejere Solvjere i hovedgårdsforpagtere Civile lgt. embedsmænd Civile uden fastetatus Indvoldensafgangsfolk	Før 1793	Amtmanden	LA
	1793*-1919	Heredsfogeden eller hirkodomsretten	LA
Bøboere på godser: Pastore (også arvefæstet) Løjtnantsmand Hovedgårdsforpagtere Guds- og arvefæstet Gudsernes husestfolk	Før 1817	Godejeren og godejende institutioner	LA
	1817-1850	Heredsfogeden, hirkodomsretten eller godejeren (kun store godser)	LA
	1850-1919	Heredsfogeden eller hirkodomsretten	LA
Bøboere under leasbeholdernes amtmandsområde: Leasbirkens herjere Forpagtere af hovedgårde Arvefæstet af hoved- og ladegårde Huslærere Skov- og jagthjerte Indvoldensafgangsfolk Altsidselemner Andre civile uden fastetatus	Før 1850	Leasbeholderen	LA
	1851-1919	Heredsfogeden eller hirkodomsretten	LA
Følgeløst	1803-1887	Fattigkommissionen v. angjæpræsten**	LA
	1867-1919	Heredsfogeden eller hirkodomsretten	LA

Lænddistrikterne (fortsat):

Krongæder	Før 1850	Ridfogeden eller statsfogedretten	LA
	Eller 1850	Heredsfogeden eller biskedømmet	LA
Rytterfogeden	1670-1770	Regimentskrivsten	LA

- * Skiftmyndigheden overgik til herredsfogederne efterhånden, som de gamle arntsmænd forsvandt.
- ** I 1828 blev det bestemt, at afledte fattiglømmens efterbødsninger ikke skulle tages under skiftebehandling, men kunne overtages direkte af fattigkommissionen til dækning af dens omkostninger. Dog skulle dødsfaldet stadig anses til skiftemyndigheden.

Byerne:

Købstadsborgere	før 1919	Magistrat og byfoged	LA

Gejstlige:

Biskopper Prooster Præster Døgn Klokkere og kateketer Skoleholdere Lærere ved de lærde skoler Latinskolernes discipule	Før 1807	Heredsprovsten	LA
	1807-1919	På landet: herredsfogeden eller biskedømmet I byerne: byfogeden	LA
Hofstatens gejstlige personale ved Hof- og slotskirkerne i København, Fredensborg og Helsingør Lærere ved Frederiksborg lærde skole	Før 1807	Den kgl. Konfessionarius	LASJ
	1807-1919	På landet: herredsfogeden eller biskedømmet I byerne: byfogeden	LASJ

Anm.: Gejstlige skifter i København blev i 1771 overtaget af Hof- og stadsretten.

Jøderne i København, Helsingør og Fredericia:

Menigheden	1736-1814	Menighedens ældre og forstøder	RA, LA
	1814-1919	Byfogeden (den stedlige retsbetjent)	LA

Anm.: Se også kapitel 9, afsnit 9.10.2

København:

Civile megjensløber	Før 1771	Hofstaten	LASJ
	1771-1919	Hof- og stadsrettens skiftekommission	LASJ
Civile embedsmænd og funktionærer (vgl. bejvante) uden rang	Før 1771	Borgretten	LASJ
	1771-1919	Hof- og stadsrettens skiftekommission	LASJ
Alem. borgere	Før 1771	Bytingen	LASJ
	1771-1919	Hof- og stadsrettens skiftekommission	LASJ
Københavnske fællesboer	1872-1919	Se- og handelsretten	LASJ
Bejvante ved Vajsenhuset	1727-1771	Vajsenhusets skiftetret	LASJ
	1771-1919	Hof- og stadsrettens skiftekommission	LASJ
Bejvante ved Frederiks Hospital	1756-1771	Frederiks Hospitals skiftetret	LASJ
	1771-1919	Hof- og stadsrettens skiftekommission	LASJ
Universitet: Professoer Bejvante Studenter Lærde mænd	Før 1771	Konfessionarius (kun få arkiver bejvaret)	RA
	1771-1919	Hof- og stadsrettens skiftekommission	LASJ

Bornholm:

Landbefolkningen	Før 1761	Skipretskriveren	LASJ
	1761-1919	Heredsfogeden	LASJ
Bybefolkningen	Før 1919	Byfogeden	LASJ
Christiansø	Før 1855	Audiaten ved fæstningen	LASJ
	1855-1919	Heredsfogeden i Øster Herred	LASJ

Araager:

Befolkningen i Store Magleby og Dragør	Før 1821	Schouten	LASJ
	1822-1919	Biskedømmet	LASJ

Svar: Myndighedstyper

- Retsbetjente
- Godser
- "skiftemyndigheden"
- "København"
- Sognefogederne på landet (arkivalier i retsbetjentarkiver)
- Skemaet over myndighedstyper s. 221-

Svar: Arkivalierne

- Tingbøger (ældre tid, retsbetjentene)
- Skifteprotokoller
- Dødsanmeldelsesprotokollen
- Forseglingsprotokoller (København)
- Hvidebøger (København)
- Registreringsprotokoller (større skiftemyndigheder)
- Dokumenterne til skifteprotokollerne

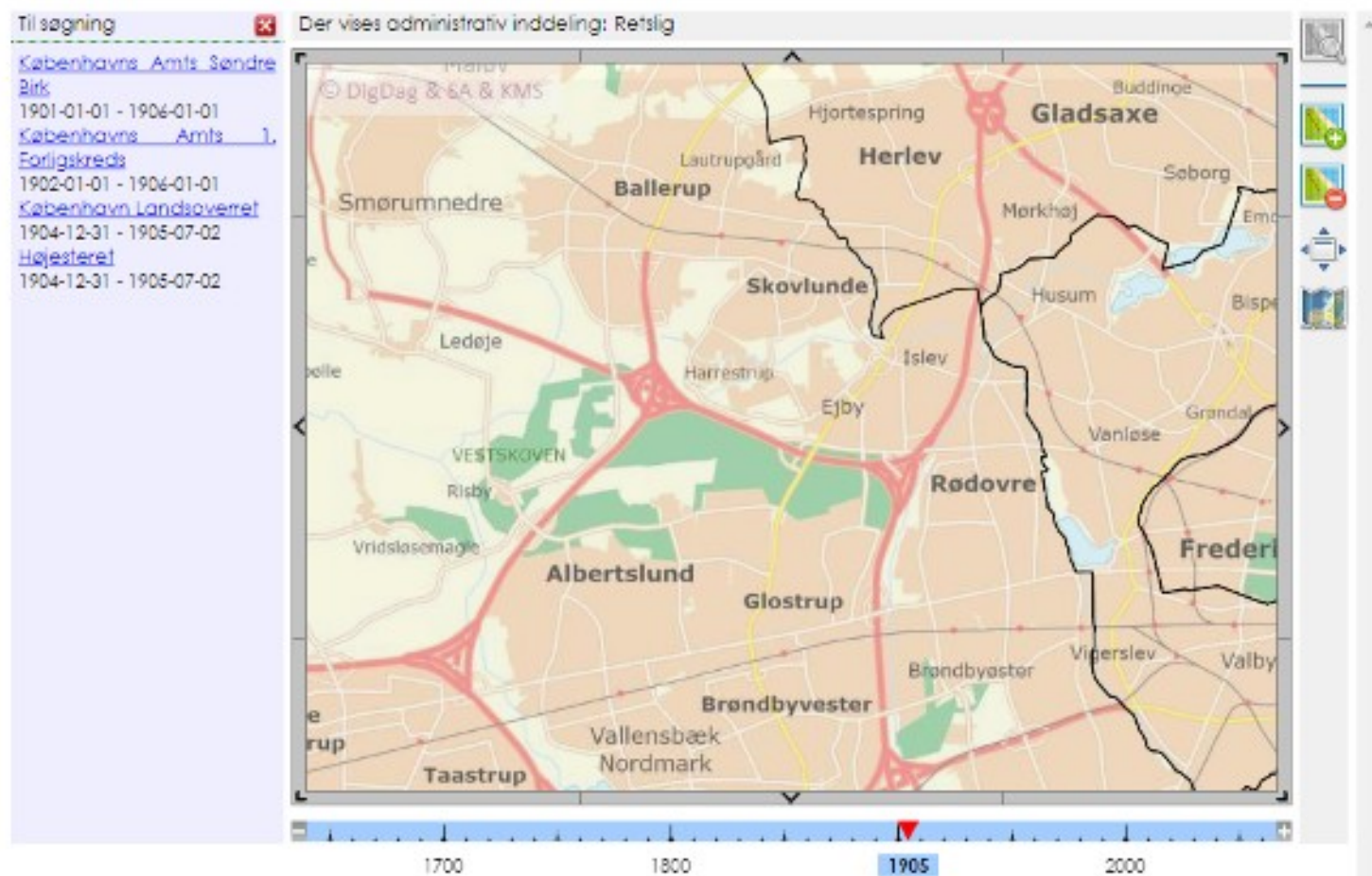
Find et skifte: Glostrup Sogn

19.	1906. - 17. November Hvissinge.	1906. - 16. November Glostrup.	Jens Jensen.

gaardjer i Hvissinge. - Gift. Født i Avedøre 17. Oktober 1843. Søn af Husejer Jens Peter Meincke og Hustru Margrethe Oldatter.	63.	— " —	

1. trin: Hvad hedder myndigheden? Se i DIGDAG

Almindeligt kort ↗

2. trin: Findes skiftearkivalierne i AO?

Skifter, hele landet

Amt

Arkiv

Indhold

- + [Dødsanmeldelsesprotokol \(1888 - 1921\)](#)
- + [Ekstraordinære boer \(1832 - 1934\)](#)
- + [Navneregister for tinglæste løsørebehæftelser: Appendix til realregister \(1888 - 1916\)](#)
- + [Navneregister til skifteprotokol \(1888 - 1922\)](#)
- + [Navneregister: Forskellige dokumenter \(1835 - 1927\)](#)
- + [Navneregister: Løsørepant mv \(1835 - 1927\)](#)
- + [Register over ekstraordinære boer \(1750 - 1905\)](#)
- + [Registreringsprotokol \(1888 - 1921\)](#)
- + [Skifteprotokol \(1888 - 1922\)](#)
- + [Skifteregister \(1832 - 1891\)](#) |

3. trin: Kan den døde findes i dødsanmeldelsesprotokollen?

248	12/11	12/11	Jensens Jens Jensen Hisinger

63.	Lau Knudsen, Pilev Mønter, Jørgen Jon.	Erkenkendelse i skrift B. med en kopi af Hisinger inden at B. har været loyalt under de pågældende Behandling IV 323

4. trin: Står der noget i skifteprotokollen?

Protokoll den 25 November 1906

Indholdet

Christene Anstalt Løjtnant f. Hansen

Bæk er sædvanlig overløbet af Christene Anstalts Løjtnant f. Hansen til privat Behandling.

48-1906

Bæk efter Gaardtjen af Løjtnant Jens Jensen

Der fremt saad. Anm.

Det Fabrikantens Anstalts vands Bæks Skiftet. - Værten deler med den til Skiftet alle Anstaltsværet saa at Gaardtjen af Løjtnant Jens Jensen den 12 d. N. ved Bæk er afgjort, og lader jeg medskrive Bæk Ellen Jensen f. Jensen mig herved godtgørelse at anstalts, at min afslødt skænk ikke har været i andet Egtelshab end med mig, og at have ikke aftaler og andre Ansvaringer end sine efternævnte Bønder. Helle Jennine Jensen, m. Høvedsforstander har Bønder K. Jensen, Jakob Jensen, Landmand Peter Christian Jensen, Løjtnant Christian Martin Jensen, Melkefoged, hveden. Jens Georg Jensen fød 20 Maars 1865, Landmand, Løjtnant, med hvilke jeg ønsker at forblive herved, og i Skiftet. De idet jeg tillader mig at hævne de ovennævnte end Landtjen fra skiftet, der er fuldmægtige indlægge Jens Georg, der er mindretalig, men hvis bestiktede Forretter har medindskrevet.

Løjtnant den 26 November 1906
Ellen Jensen.

Indtægtsliste Løjtnant efter Gaardtjen Jens Jensen af Løjtnant samtykker herved i at afslødt Bæk Ellen Jensen forblive herved i Skiftet. De Helle Jennine Jensen, Carl Bønder Jensen, Peter Christian Jensen, Christian Martin Jensen, Jens Georg Jensen, Jens Anders Jensen, August Ellen Jensen herved indskrives i Skiftet.
Bø -

5. trin: Er der skiftedokumenter? Skal bestilles

Arkivseriens Indhold

Arkivserien

Arkivserie:	Skiftedokumenter (1888 - 1919)
Arkivskaber:	Københavns Amts Søndre Birk (2) (1888-1919)
Arkivseriens navn:	Skiftedokumenter (Officielt)
Arkivseriens datering:	Dannelse: 1888 - 1919
Pakkeindhold beskrives med:	Regnskabsår/Løbenummer (Regnskabsår, Løbenummer)

Arkivseriens pakker

Pakkenr.	Indhold fra	Indhold til	Bestilling
E-1	1.4.1888,31.3.1889	1.4.1889,31.3.1890	Start bestilling
E-2	1.4.1890,31.3.1891	Ingen beskrivelse	Start bestilling
E-3	1.4.1891,31.3.1892	Ingen beskrivelse	Start bestilling
E-4	1.4.1892,31.3.1893	Ingen beskrivelse	Start bestilling
E-5	1.4.1893,31.3.1894	Ingen beskrivelse	Start bestilling

Opgave om faderskabssager

- Læs de uddelte sider om faderskabssager
- Hvad er myndighedstyperne?
- Hvad kaldes arkivalierne?

Oplysninger herom kan du finde i fængselsarkiverne. Ligesom det tidligere var muligt at søge fritagelse for at stå ubebudt skrifte, var det også muligt at søge fritagelse fra de otte dages fængsel. Disse ansøgninger, som der skulle betales for, blev sendt gennem biskoppen til Danske Kancelli, og du kan finde ansøgningerne med bilag dels i bisppearkiverne, dels i Danske Kancellis arkiv. Hvis de fik fritagelsen, skulle der betales høje til det nærmeste hospital, i hvis arkiv oplysningerne findes. Fængselsstraffen blev afskaffet i 1800.

Indtil 1812 skulle begge forældre tillige betale **lejemålsbøder**. På landet betød det, at bøden - efter indberetning fra præsten - skulle betales til lenet indtil 1660 og derefter til amtstuen. Oplysningerne kan derfor findes i lens- og amtstuearkiverne. Når bøden var betalt, blev den opført på lens- eller amtsregnskabet (kontributionsregnskabet) under visse indtægter. Regnskaberne findes på Rigsarkivet. For købstædernes vedkommende findes oplysningerne i byens regnskaber, der ligger i magistratsarkivet eller rådstuearkivet. Regnskaberne findes også i købstædsregnskaberne på Rigsarkivet.

Vær opmærksom på, at soldater og flådens matroser var fritaget for bøden første gang, de fik barn uden for ægteskab. Hvis forældrene ikke kunne betale bøden, kunne de straffes på kroppen, hvilket betød, at de enten blev idømt tugthusarbejde, fængsel på vand og brød eller sat i gabestokken foran kirken et passende antal søndage i træk (til merrighedens spot og spe).

For mødre gjaldt særlige regler, hvis de fik tre børn uden for ægteskab. Så var straffen indtil 1751 den vænende kagstrykning, hvor bøden skulle give hende 27 slag med ti ris (tre slag med hvert ris). I perioden 1751-1866 blev hun idømt seks til otte års tugthusstraf. Oplysningerne herom findes i tugthusarkiverne. Det var muligt at slippe for straffen ved at søge om kongelig nåde. Ansøgning skulle indsendes gennem amtmanden til Danske Kancelli eller Justitsministeriet, i hvis arkiver oplysningerne findes.

6.9.1. Barnemoderen herunder hemmeligt fødende

Mødrenes identitet er der sjældent tvivl om, selvom traditionerne kan fortælle om "falske mødre", dvs. tilfælde, hvor kvinden har opgivet forkert navn, eller hvor en anden kvinde har påtaget sig moderskabet. For at forebygge **fødslar i dølgsmål** (hemmelighed) og **barnemord**, blev der indført mulighed for at føde hemmeligt enten på et frit **Jordemoderhus** (efter 1750) eller på **Fødselsstiftelsen i København** (oprettet i 1757). Indtil 1908 kunne kvinder føde 100 pct. hemmeligt på Fødselsstiftelsen, men i 1908 fik de fødende pligt til at oplyse deres navn, som blev skrevet i den hemmelige protokol. Begrundelsen var, at hospitalets uønskede mulighed for at kunne udderrette slægtinge, hvis moderen skulle dø i barselsengen. Først i 1938 blev adgangen til at føde hemmeligt ophævet, men reglerne om hemmeligholdelse gælder stadig for fødslar før den 1. januar 1938.

Ikke alle fødslar på Fødselsstiftelsen var hemmelige, og derfor kan du i mange tilfælde finde oplysninger om mødrene enten i Fødselsstiftelsens kirkebøger (der findes på Landsarkivet for Sjælland, Lolland-Falster og Bornholm for perioden indtil 1910), i protokollerne over fødslar eller i de såkaldte udsætterprotokoller over børn, der blev sat i pleje.

Fødselsstiftelsens arkiv findes på Rigsarkivet for tiden indtil 1861, mens de senere protokoller skal findes på Rigshospitalets kordegnekantor. Du skal være opmærksom på, at du ikke selv får lov til at se i udsætterprotokollerne, idet kun Rigsarkivets personale har lov til at slå op i protokollerne. Bemærk desuden, at oplysninger fra Fødselsstiftelsens arkiv først kan erhverves 100 år efter fødslen, og kun efterkommere efter de fødende kvinder må få oplysningerne udleveret. Dog kan personer født i perioden mellem den 1. juli 1908 og den 31. december 1937 - ved henvendelse til Rigshospitalets kordegnekantor - mod forevisning af legitimation få udstedt bevis for, hvem deres mor er.

6.9.2. Barnefaderen herunder alimentationsbidrag og faderskabsager

Mødre havde oprindeligt ikke pligt til at oplyse faderens navn, men fra 1908 var det en forudsætning for at modtage offentlig hjælp til barnets underhold. Først i 1937 blev det bestemt, at faderskabet skulle søges fastslået, da barnet på dette tidspunkt fik arveret efter faderen og hans slægt. Moderen skulle herefter senest en måned efter barnets fødsel oplyse faderens navn til politimesteren og i København til Københavns Overpræsidium, i hvis arkiv oplysningerne findes. I særlige tilfælde kunne moderen blive fritaget fra pligten til at oplyse faderens navn. Fritagelsen blev kun givet under hensyn til barnets tarv og gjaldt kun så længe, det ikke blev søgt offentlig hjælp til barnets underhold. Siden den 1. juli 2002 har moderen haft pligt til at oplyse faderens navn.

I mange familier findes en tradition om, at Kongen, greven, de spanske soldater eller andre kendte mennesker var far til en af anerne. Som slægtsforsker er det spændende at efterforske sagen, men det er svært at få bevis for traditionens sandhed. Først når traditionen er beviset, føres den biologiske far ind i anetavlen.

I Danmark gælder stadig den fra romeretten kendte sætning "pater est quom nuptie demonstrant", dvs. ægtemanden må antages at være far til de i hans ægteskab fødte børn, indtil det bevises, at han ikke kan være det. Bevisbyrden påhviler den, der rejser tvivl om faderskabet. Som slægtsforskere må vi også følge reglen, selvom moderne undersøgelser har beviset, at ca. ti pct. af alle ægtemænd ikke er far til børnene i deres ægteskab.

Indtil 1763 var faderen fri for forpligtelser, hvis han havde betalt bøden for lejemålet, men fra 1763 kunne en far, der anerkendte faderskabet til et barn født uden for ægteskab, pålægges at betale halvdelen af udgifterne til barnets underhold (**alimentsbidrag**), indtil barnet fyldte ti år. Senere udvidedes bidragspligten til det fyldte 14. år (1839) og det fyldte 18. år (1888), hvis barnet havde behov for yderligere hjælp. I dag gælder bidragspligten til barnet fylder 24 år, hvis det er under uddannelse. Hvis du vil undersøge, om en barnefar betalte **underholdsbidrag**, skal du være opmærksom på følgende:

- Hvis forældrene kunne enes om bidragets størrelse, indgik de en privat overenskomst, og der er derfor ikke noget at finde i arkiverne.
- Hvis faderen anerkendte faderskabet, men forældrene ikke var enige om bidragets størrelse, var det op til amtmanden at fastsætte beløbet og udfærdige en **bidragsresolution**. Oplysningerne findes for tiden indtil 1970 i amtmandens arkiv (journalen

eller særlige alimentationsprotokoller), efter 1970 hos statsamtet og for Københavns vedkommende i Københavns Overpræsidioms arkiv. Fra den 1. juli 2002 kan anerkendelse af faderskab foregå enten ved anmeldelse til ministerbureauet (i Sønderjylland til personregisterføreren i kommunen) eller ved henvendelse til statsamtet.

- En egentlig **faderskabssag** blev oprindeligt anlagt af moderen, hvis faderen ikke anerkendte barnet og ikke ville bidrage til barnets underhold. Efter sogneforstanderskabernes eller sognerådnes oprettelse i 1842 begyndte også de at anlægge faderskabssager med henblik på at få formindsket udgifterne til fattighjælp. Sagen kunne anlægges seks uger før den forventede fødsel (fra 1908 seks måneder før fødslen), men i praksis er sagen ofte anlagt, når moderen havde beviser nok, eller når hun opdagede, at faderen var kommet til penge. Dette kunne ske i op til fem år efter fødslen. Faderskabssagerne skal findes i retsbetjentenes arkiv for perioden 1825-1919 under private politisager i politi- eller forhørsprotokollen. Efter 1919 blev sagerne behandlet af politimesteren og dommeren og findes derfor i deres arkiver. Bemærk, at sagen skulle føres i den retskreds, hvor faderen boede, men moderen bad ofte sin egen retskreds eller amtet om hjælp til anlæggelse af sagen, hvorfor den kan findes i hendes retskreds som korrespondancesag (journalen eller kopibogen) eller i amtsarkivet. Når en mand var dømt til at skulle betale bidrag, blev sagen sendt til amtmanden, der skulle fastsætte dets størrelse i en bidragsresolution. Hvis moderen opgav flere mulige fædre, kunne de alle idømmes bidragspligt, men moderen modtog kun det ene bidrag. Reglen om idømmelse af flere bidragspligtige ophævedes i 1960.

I 1937 begyndte man i Danmark at foretage **blodtypebestemmelser**, for derved at kunne udelukke en udlagt børnefar. Blodtypebestemmelsen blev foretaget af embedslægen, og oplysningerne findes i hans arkiv. I embedstægearkiverne findes tillige **fuldbårnehedsskemaer** fra 1847. Skemaerne, der var fortrykte, er udfyldt af jordemødrene og indeholder oplysninger om barnets størrelse og sundhedstilstand. Hvis der blev rejst en faderskabssag, skulle skemaerne hjælpe embedslægen med at afgøre, om børnene var født før tidligt eller ej, for derved at kunne afgøre, om det var sandsynligt, at den udlagte børnefar reelt var faderen.

Vær opmærksom på, at faderskabssagens resultat ikke førtes ind i kirkebogen, så den udlagte børnefar kunne altså senere være irifundet, eller hvis der ingen far er anført i kirkebogen, kunne faderskabet alligevel være fastslået. Derfor er det vigtigt at undersøge, om der findes en faderskabssag.

Hvis faderen ikke betalte alimentationsbidraget kunne han efter 1790 indsættes til arbejde i et tugt- og forbedringshus. Oplysninger herom findes i tugt- og forbedringshusenes arkiver. I 1794 blev moderens ret til at opdrage barnet lovfestet, og det blev pålagt øvrigheden at inddrive bidragene fra genstridige børnefædre. Først fra 1888 kunne moderen for skudsvis få udbetalt pengene af det offentlige, hvis faderen ikke betalte. Myndighederne gjorde dernæst krav gældende over for faderen. Oplysninger herom findes i fødeprotokollerne i retsbetjentarkiverne indtil 1919, herefter i politimesterarkiverne. Efterlysninger af udlagte børnefædre og fædre, der ikke betalte faderskabsbidrag, blev trykt i *Politiet Efterretninger* (1867-1903) eller i *Statstidende* (efter 1904).

Hvis barnet senere skulle lave fattighjælp (se kapitel 13, afsnit 13.2), skulle det indtil 1844 ske i det sogn, hvor barnet var født. Efter 1844 var barnet forsørgelsesberettiget i det sogn, hvor moderen opholdt sig ti måneder før fødslen. Derfor står der i kirkebogen ved barnets fødsel, hvor moderen havde opholdt sig på ti månedersdagen før fødslen. Bøen, der var forsørgelsesberettigede i København, kan efter 1891 findes i kirkebogen for sogn 74 - De Gamles By (tidligere Almindelig Hospital).

Hvis du gerne vil se din egen faderskabssag, og du ikke er fyldt 75 år, skal du søge det pågældende landsarkiv om adgang til at se sagen.

6.9.3. Faderskabssager i Sønderjylland

Indtil 1867 gjaldt de samme regler for anlæggelse af **faderskabssager** i Sønderjylland som i resten af kongeriget, og du kan derfor finde oplysningerne i amtsarkiverne under fættigsager. Hvis den udlagte børnefar nægtede faderskabet, kan du finde sagen i retsbetjentarkiverne og i konsistoriernes arkiver (i enten amts- eller provstearkiverne). Lejemålshøder skulle betales indtil 1857, og du kan finde oplysningerne dels i arkivalierne vedværende amternes civilbodesessioner og dels i amtstuerne og byernes boderegistre. I Tønder Byarkiv kan du finde fortegnelser over fødsler uden for ægtefælle for perioden 1811-1845 med angivelse af de udlagte børnefædre.

I den preussiske tid skulle faderskabssagerne behandles af amtsretterne, men der er ikke bevaret materiale for perioden 1867-1900. Efter 1900 kan du finde sagerne under saggrupperne: civiletlige sager, formyndersager eller værgesager.

6.9.4. Fødsel i dølgsmål

Undertiden findes anmærkninger i kirkebøgerne om **fødsel i dølgsmål (hemmelig fødsel)** og **fosterfordrivelse (provokeret abort)**. Både fødsel i dølgsmål og fosterfordrivelse var alvorlige forbrydelser, som retsbetjentene skulle undersøge. Hvis moderen blev fundet, skulle hun retsforfølges, og du kan finde både undersøgelsesforhøret og retssagerne i retsbetjentarkiverne indtil 1919, herefter i politimester- og dommerarkiverne. Straffen var indtil 1866 halshugning, og hovedet skulle sættes på en stige til skænk og advarsel for andre. Fra 1750'erne blev det dog almindeligt, at kvinderne blev benådet til tughus på livstid (se også kapitel 13, afsnit 13.1.5).

Den henrettede måtte ikke begraves i indviet jord, men blev nedkulet på retterstedet. Dog findes der eksempler på, at pårørende til den ulykkelige kvinde har søgt og fået tilladelse af Kongen til begravelse på kirkegården dog uden præstens bejening. Ansøgningen skulle indsendes gennem amtmanden til Danske Kancelli eller Justitsministeriet, i hvis arkiver oplysningerne findes.

Med straffeloven fra 1866 blev straffen for fødsel i dølgsmål ændret til otte års ophold i et forbedringshus, men i 1930 blev straffen nedsat yderligere. Hvis moderen fik hjælp af andre, eller andre var vidende om hendes graviditet og nedkomst (eksempelvis faderen, jordemoderen eller husbonden), skulle de også straffes.

Svar: Myndighedstyper

- Politimesteren
- Københavns Overpræsidium (København)
- Amtmanden (-1970)
- Statsamtet (1970-)
- Retsbetjentenes arkiv (-1919)
- Politimesteren (1919-)
- Dommeren
- Retskredsen, hvor faderen boede

Svar: Arkivalier

- Journalen (amtmanden)
- Alimentationsprotokoller (amtmanden)
- Politi- eller forhørsprotokollen (retsbetjentenes arkiv)
- Journalen (faderens retskreds)
- Kopibogen (faderens retskreds)

Vejledningsvideoer på nettet

- Samfundet for Dansk Genealogi og Personalhistorie har mere end 100 vejledningsvideoer og foredrag om slægtshistoriske kilder o.a.
- De findes på <https://www.genealogi.dk/>